

ŞİDDET VE TERÖR OLAYLARINA KARŞI GETİRİLEN YAYIN YASAKLARININ BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Uğur GÜNDÜZ*

Discussion of Prohibitions on Publications About Terror and Violence in the Context of Press Freedom

One of the foremost important functions of the press is to inform public correctly. In modern democracies, the possibility of press in conveying news without being censored has a significant value as to the liberal system. However, sometimes it can be seen that there are some limitations on political subjects such as war and political terrorism. In this article, the limitations on the press and their consequences will be discussed in the context of state mechanisms and society.

Key words: *Prohibition, Censor, Public Opinion, Press.*

Küreselleşen dünyada, günümüz insanı dünyada olup biten gelişmelere, olaylara oturma odasındaki televizyonun uzaktan kumandasının bir tuşuna parmağını dokundurmak kadar yakındır. Günümüzde olaylar ve gelişmeler artık çıktığı ülkelerin sınırı ile sınırlı değildir. Diğer ülkeleri de farklı boyutlarda etkilemektedir. Ülkeler, bu etkileşimde daha iyiyi bulmak, olumsuzlukları ortadan kaldırmak için ortak çözüm önerilerine yönelmişlerdir. Bu olayın en yakın örneği medyanın şiddet boyutudur. Her ülke ayrı kendi boyutunda değerlendirirken, Avrupa Birliği Komisyonu alt komiteler kurarak bunun çözümünü araştırmaktadır. Medya bilgi çağına uygun şekilde nasıl daha iyi kullanılabilir sorusunun cevabına bulunacak çözüm yolları tüm dünya insanının geleceğini yakından ilgilendirmektedir. (Öksüz, 1998: 20)

Medya ve topluma ulaşmada aracılık ettiği kitle iletişim araçları, belli kurallar, yasal zorunluluklar ve bu kuruluşların kendi aralarında oluşturdukları meslek birlikleri vasıtasıyla kamuoyuna sunduğu meslek ilkeleri ve etik anlayış çerçevesinde kamuoyunu bilgilendirme misyonunu yerine getirmektedir. Bu bağlamda basın özgürlüğü kavramı gündeme gelmekte ve demokrasi anlayışı çerçevesinde ele alınmaktadır.

Türkiye’de ve dünyanın birçok yerinde iletişim araçları ile demokrasi arasındaki ilişki daha çok medyanın özgürlüğü açısından ele alınmış, özellikle basın özgürlüğünün tüm özgürlükler içindeki ve demokratik kurumların işleyişindeki önemi haklı olarak vurgulanmıştır. Bunun izlerini basın özgürlüğü mücadelesinin sayfalarında görürüz. Ancak, bu madalyonun bir yanındır, öteki yanında

* Araş. Gör., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü

ise medyanın kendisinin ne kadar demokratik olduğu sorusu yer alır. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında medyanın kendisinin demokratikleşmesi sorunu üzerinde ısrarla durulmaya başlanmıştır. (Demir, 1998: 117)

Medya klasik tanımıyla demokrasilerde yasama, yürütme ve yargıdan sonra, kamuoyunu yönlendirme ve etkileme gücünden dolayı dördüncü gücü oluşturur. Ama kitle iletişim teknolojilerinin baş döndürücü bir hızla geliştiği günümüzde medya çok daha büyük bir güce sahiptir. Özellikle uydu yayıncılığı sayesinde siyasi sınırları yıkarak ve herkesin evine kadar girerek, insanları çok daha fazla etkileme ve yönlendirme gücüne sahip olan televizyonlar bu büyük gücün demokrasilerdeki sıralamasında zaman zaman kendileri lehine bir değişikliği gerçekleştirmişlerdir.

Yazılı basına göz attığımızda ise; basın hürriyetinin, basın aracılığı ile de düşüncelerin açıklanabileceği ve basının düşüncelerin açıklanmasında en önemli araçlardan biri olduğunu düşünmek ve bunun düşünce hürriyeti ile yakından ilgili olduğunu saptamanın yerinde bir tespit olduğu görülmektedir. Düşünce hürriyeti tanıdığı ileri süren bir devlet, düşünce hürriyetine tanıdığı sınırlar içinde bu düşüncelerin basın yolu ile açıklanmasına da aşırı kayıtlar koymamalı, düşüncelerin açıklanmasını engellememelidir. Ayrıca, basının görevi sadece düşüncelerin açıklanması değildir. Zamanında gereken ayrıntıları ile ve doğru olarak halka ulaştırılmasında kamu yararı bulunan haberleri toplayarak halka, topluma ulaştırmak, böylece toplumun düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşumunu sağlamaktır. (Hatemi, 1976: 150)

Basının kamusal görevlerinin başında haber verme görevi gelir. Modern demokrasilerde basının hiçbir engele uğramadan tüm yönleriyle haberleri nakledebilmesi özgürlükçü düzen açısından hayati bir öneme sahiptir. Çünkü, özgürlükçü hukuk devleti gücünü vatandaşlarının iradesinden alır; seçmen vatandaş, ülkesinde ve ülkesi dışında cereyan eden olaylar hakkında yetersiz, tek yanlı veya yanlış bilgi edinirse, oyunu gerektiği gibi kullanamaz. Bu durum doğrudan doğruya demokrasiye zara verir ve milli iradenin doğru tecelli etmesine engel olur. (Demir, 1998: 11)

Birçok alanın yanı sıra savaş ve terörizm gibi siyasi konularda da gazetecilere, zaman zaman bazı sınırlamalar getirilmektedir. Savaşlarda bütün hükümetler, ellerindeki bilgileri gizlemek için, yalnızca kendi askeri birliklerinin değil; düşman birliklerinin de yerleri, hareketleri ve yaptıklarıyla ilgili haberlere sınırlamalar getirirler. Bu gizliliğin nedenleri tamamen askeri amaçlı olabilir; düşmanı şaşırtarak zafer kazanma şansını arttırmak amacına hizmet edebilir. Ancak askeri operasyonlar hakkındaki bilgilerin daha sonra açıklanması durumunda böyle bir yargıya varılabilir. (Girgin, 2000: 140)

Bazen de terör ve şiddet olayları sebebiyle, kitle iletişim araçlarına, kısıtlayıcı birtakım engeller getirilebilir. Kamu yararı adına yapılan bu tür uygulamalarla haberciliğin ve haber alma hürriyetinin bu şekilde kısıtlanması, hükümetlere büyük ölçüde siyasi avantaj getirirken, yol açabileceği zararları da göz önüne almak gerekir.

Medya ile şiddet arasındaki ilginin can alıcı noktasına gelince; genellikle bütün şiddet olayları, özellikle sosyal şiddet olayları, reklamsız, tanıtımsız ayakta kalmaz. Margaret Thatcher "reklam, tanıtım, şiddet

eylemcilerin adeta oksijenidir” demiştir ve gerçekten çağımızda bilhassa gerçekleştirilen iletişim devrimi sayesinde “**information**” dediğimiz bu iletişim devrimi sayesinde tabii ki bu şiddet olaylarının duyurulması çok büyük boyutlara ulaşmıştır. Medyanın buradaki rolü de çoğalmıştır. Bazı yazarların, düşünürlerin ifadesine göre teröristler yahut da şiddet eylemcileri iyi bir şovmandır. Bu bir tiyatrodur ve birtakım esaslar vardır. Mesela denir ki Cezayir’de milli mücadelede işgalci Fransız askerine karşı savaş yapılırken şöyle bir slogan kullanılmıştır. “10 Fransız askerini sahrada öldüreceğine, bir tane Fransız askerini Paris’in ortasında öldür”. Ertesi gün bütün Paris gazetelerinde bu haber duyulur. Gerçekten şiddet eylemlerini yapanlar bu şiddet eylemlerinin yapıldığı yerin medyaya, medyalara yakın olmasına önem verirler. (Giritli, 1996: 189)

“Medyada şiddet konusunda en çok tartışılan nokta, medyanın tarafsız olması, dürüst olmasıdır. Mesela BBC eğer İRA’nın, İrlanda Cumhuriyet Ordusu’nun bir şiddet eylemcisini, eylemde bulunmuşsa bunu terörist eylem olarak nitelendirmektedir. Eğer başka bir ülkede bu olay meydana gelmişse buna gerilla eylemi adını vermekte, terimler değişmektedir. Aynı çifte standart İsrail için de geçerlidir. İsrail de kendi ülkesinde yapılan eylemleri terörizm olarak değerlendirirken, diğer ülkelere karşı cereyan eden olaylar için gerilla eylemi tabirini kullanmaktadır. Bu çifte standart medya kuruluşlarının haber söylemlerinde açıkça gözlenmektedir.

Hiç şüphe yok ki, insanlar şiddet olaylarının; gazetelerde, radyo ve televizyonlarda yer almasına gerek haber olarak, gerekse görüntü olarak ilgi duyarlar. Demokratik bir toplumda, medyanın bundan sarfınazar etmesi beklenemez. Çünkü demokratik ülkede ge-

çerli olan “yayınlanması uygun olan her haber yayınlanacaktır” ilkesi devrede olacaktır. Tabii şiddetle ilgili çok fazla yayın, insan psikolojisi üzerinde tesirler yapar. Tabii burada önemli olan gazetecinin, yayıncının sorumluluk içinde yer bulmasıyla ilgili birtakım araştırmalar yapılmış, yayınların gençleri taklide götürdüğü ifade edilmiştir. Başka bir görüş de şiddet olaylarının çok fazla yer almasının insanlarda tamamen ters bir tesir yapması, ilgisizlik duymaya sevk ettirmesi şiddet olaylarına ilgisizlik duyulması şiddeti küçümsemek tarzında ifade edilmektedir, bu da toplumun aleyhinedir.

Basını sadece devletin resmi ideolojisini açıklayan bir araç olarak görmeyen, ona denetim aracı olma niteliği de tanıyan toplumlarda, bu görevin yerine getirilebilmesi için, basının devlete bağlanmaması ve sansür edilmemesi gerekir.(Hatemi, 1976: 151)

Ülkemizde ve dünyada geçmişte yaşanan terör ve şiddet olaylarının yanında, özellikle son yaşanan bombalama eylemlerinin olduğu dönemde medya konusunda alınan bir dizi yasaklayıcı karar karşısında medya temsilcilerinin buna karşı gösterdikleri reaksiyonu hatırlatmakta fayda vardır. Medya kuruluşları yayınladıkları deklarasyonla şiddet ve terör olaylarının topluma aksettirilmesinde titiz davranılacağı, sansasyonellikten kaçınılacağı ve kamu yararı gözetilen bir yayın anlayışı benimseneceği konusunda azami duyarlılık ve çabayı göstereceklerini ifade ettikleri bir dizi karar almışlardır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, 15.11.2003 günü Beyoğlu ve Şişli’de meydana gelen sinagog bombalanması eylemi üzerine İstanbul DGM tarafından alınan hazırlık soruşturmasının gidişatını etkileyecek şekilde yayın yapılmasının yasaklanması yönündeki karar ve ardından 20.11.2003 günü patlayıcı maddelerin infilakı sonucunda meydana

gelen olaylardan sonra da benzer şekilde yayınlara müdahale edilmesi basın-yayın özgürlüğü açısından olumsuz gelişmelerdir.

Demokrasilerde halkın bilgi edinme hakkının sınırlandırılmayacağı sürekli tekrarlanır. Ancak yargıdan da sürekli her olaya özgü apayrı yayın yasakları üretilmektedir. Gazeteciler olaylar hakkındaki yayınlarda kendi sorumluluklarına bağlı kalarak halkın bilgi alma ve gerçekleri öğrenme hakkı için haber yazmaktadır. Amaçları herhangi bir soruşturmanın selametini bozmak değildir. Gazeteci haberini bu amaçla yazmaz. Meydana gelen toplumsal olaylardan sonra haber vermekten ve haber yazmaktan ibaret olan eyleminden dolayı gazeteciyi sorumlu saymak, yapılan haberleri "hazırlık tahkikatının selametini ihlal edecek nitelikte" değerlendirmeye tabi tutmak ve daha da ilerisi, daha yazılmadan veya yayınlanmadan yayın yasaklamak sansürdür. Sinagoglara bomba atılması ve bombalamalar terördür, ancak bu eylemlerin yol açtığı tedirginlik karşısında halkın haber alma özgürlüğü sağlanmalıdır. Bilgi ile donatılmış olan insanlar terörle mücadelede daha başarılı olurlar. Hiç kimse teröristlerin yakalanmasının önlenmesi gibi bir eylemin yanında değildir. Ama basın organlarının bu konudaki bilinçli yaklaşımları ve devlet mekanizmaları ile koordineli bir şekilde hareket ederek yapılan yayınlarda toplumsal sorumluluk ve kamu yararının gözetilmesiyle hem kamuoyunun haber alma özgürlüğü sağlanmış olur hem de şiddet olaylarına karşı alınacak tedbirler konusunda basın topluma önemli katkılarda bulunabilir.

Gazeteciler herhangi bir soruşturmanın önlenmesi veya engellenmesi amacıyla haber yapmayacak ve soruşturmanın yönünü ihlal edecek biçimde yorumda bulunmayacaktır. Bu onların meslek ilkesi ve doğru davranış

kuralıdır. Gazeteciler mesleklerinde sorumluluk bilinciyle hareket eden kişilerdir. Asıl önemli olan hukuka uygun davranmaktır. Herkesin lanetlediği terör konusunda toplumun bilinçlenmesi ve aydınlatılması gerekir. Bu konuda elbette yazılı ve görsel basına önemli görevler düşmektedir. Gazetecilerin haberleri ile halkın gerçeklere ulaşması sağlanarak terör önenebilir. Terörle mücadelede asıl olan yayın yapılmasının yasaklanması değil, yayın yasaklarının yasaklanmasıdır. (İlkiz, 2003: 9)

Gazetecilerin asıl görevi; terör eylemlerinin kınanmasında yalnızca gerçekleri ortaya koyarak, sansasyondan uzak bir yaklaşımla kamuoyunu bilinçlendirmektir. Teröre karşı çıkış gazetecilerin yorum, eleştiri ve haberleriyle gerçekleşir. Durup dururken toplumsal bilinç oluşmaz. Olaylar nedeniyle konulan yasak sorunu çözmez, sorunları çoğaltır. Kimler ve hangi amaçla, neden terör yapmaktadırlar?. Tüm Dünya ve Türkiye terörle etkin mücadelede bu soruların yanıtlarını ararken gazetecilere düşen görev yaptıkları haberlerle kamuoyunu aydınlatmak ve bilgilendirmek, halkın haber alma hakkını bu bilinç ve sorumlulukla yerine getirmektir.

Yazılı, görsel ve işitsel yayınlara yayın yasağı konursa basın yayın özgürlüğünü, ifade özgürlüğünü, halkın haber alma özgürlüğünü tıpkı sansür gibi ağır şekilde tehdit eden sınırlayıcı/ önleyici bir tedbir kabul edilmiş olur.

Medyada Şiddet Olgusu

11 Eylül gibi Türkiye'de yaşanan dehşet verici olaylar da medyada geniş yer buldu. ABD'nin Irak savaşının medyatik yansıması ne olduysa, bu vahim olaylarındaki de hemen hemen aynı oldu. Yani, küresel iktidar medyada ne ölçüde temsil ediliyorsa, ona karşı mevzilenmiş küresel terör de kendisini aynı

ölçüde temsile zorlayacak çılgınlıkların peşinde koşmaktadır.

Yaşanan terör ve şiddet olaylarının yansımalarını hayatın iyiden iyiye ekrana endeksli yaşandığı çağımızın bağlamına da oturtmak gerekmektedir. Ekrana endeksli hayat, hiçbir zaman fark edilemeyecek olmanın ıstırabını çok yakıcı hissettirmektedir. Hemen hemen herkesin tanınır bilinir olma ihtiyacını neredeyse ölümüne hissettiği bir çağda yaşadığımız gelişen teknoloji ve kitle iletişim araçları sayesinde kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkar. Ünlü ressam-yönetmen Andy Warhol'un bir zamanlar söylediği "Bir gün herkes 15 dakikalığına ünlü olacak" sözü belki de birçokları için farklı anlamlar ifade etmekte, ve sıranın kendilerine gelmesini beklemektedirler.

Şiddete dayalı suçlar konusu bu yönleriyle ele alındığında hiçbir özgürlükçü demokrasinin şiddete karşı tek başına mücadele etme gücüne sahip bulunmadığı sonucu kendiliğinden ortaya çıkar. Bir yandan ülkelerin ulusal düzeydeki deneyimleri birbirlerine ilham kaynağı oluşturmakta, öte yandan da bu suçlarla mücadelede işbirliği sağlamak için uluslar arası düzenlemelere gidilmektedir. İletişim araçlarından basın, radyo ve televizyon ise bu tür önlemlerin alınmasında kamuoyu oluşturmak ve alınan önlemlerin iyi anlaşılabilmesini sağlamak gibi önemli görevler ifa etmektedir. Örneğin basında yer alan bir habere

göre, günümüzde terör, dünyanın birçok yerinde değişik görünümler altında insanlığı tehdit eden boyutlara ulaşmıştır. (Tezcan, 1985: 78)

Şiddet olaylarına karşı önerilen bazı uygulamaların, kitle iletişim araçlarınca gönüllü olarak kendi kendini denetleyici yollarla

uygulanması da istenmekle birlikte, yasa koyucunun da bunlara uymayı sağlayacak yaptırımlar getirmesi beklenmektedir. (Ozankaya, 1985: 50)

- Suçların, hiçbir biçimde, suçluyu sevimli gösterici, yasa ve yargı güçlerine karşı güvensizlik uyandırıcı ya da başkalarında suçları yansılama (taklit etme) hevesi verecek biçimde sunulmaması
- Suç betimlenecekse, pis ve kötü bir şey olarak sunulması;
- Suç işleyenin yasaların öngördüğü yaptırımlarda cezalandırılmasının duyurulması
- Aşırı şiddet sahnelerinin gösterilmemesi; vb.

Medyayla ilgili bir benzetme "elektronik medya yani televizyon hava kuvvetleri gibidir, bombardıman uçakları gibi, gider bombalar, orayı sarsar, insanları öldürür, binaları yıkar ama tesiri geçicidir. Bırakır döner, gider. Gazete ise, piyadedir. Gelir orayı ele geçirir ve orayı zapteder" etkilerinin tesirin ifade etmesi bakımından oldukça anlamlıdır.

Medyada Yayın Etiği ve Kamu Yararının Gözetilmesi

Basının kamuya karşı ahlaki görevleri olduğu ve basının kamu görevi gördüğünün her zaman göz önünde tutulması gerekir. Basın Ahlak Yasasının birinci maddesinde yer alan ilke unutulmamalıdır: Kamu görevi gören gazetecilik mesleği, bu mesleğin dışında kalan özel ve ahlaka aykırı amaç ve çıkarlara araç kılınmaz ve kamu yararına zarar verici biçimde kullanılamaz. (Hatemi, 1976:202)

Yayıncılık anlayışı ve sansasyonelliğe yönelik habercilik açısından oldukça çarpıcı bir örnek vermek gerekirse; Roma'dan gelen Kardinal New York'a iner inmez bir gazeteci sormuş: Sayın Kardinal, New York Genelevleri için ne düşünüyorsunuz?. Kardinal şa-

şırması: -New York'ta genelev var mı?.Ertesi gün gazetenin manşeti şöyledir: Kardinal, uçaktan iner inmez şu soruyu sordu: New York'ta genelev var mı?. Bu tür bir gazetecilik anlayışını elbette mesleki etikle bağdaştırmak mümkün değildir.

Devlet tarafından güdülmeyen, sansüre tabi tutulmayan kitle iletişim araçlarının, özgürlükçü demokrasinin temel öğelerinden oldukları bir gerçektir. Özgürlükçü demokrasilerde; kitle iletişim araçlarının, haber verme, kamuoyunun oluşmasına katkı, bunu açıklama, denetleme ve eleştiri gibi kamusal görevleri, kişisel hak ve özgürlükleri zedelemeyecek bir biçimde, hiçbir grup, makam ve kişi farkı gözetmeden yerine getirmeleri de beklenen bir hizmettir. (Girgin, 2000:141)

Dünyada küresel ekonomik krizler, istikrarsızlıklar, bölgesel çatışmalar, şiddet ve terör eylemleri ve dolayısıyla savaşlar hüküm sürmektedir. 20. yüzyıl ve 21. yüzyıla sarkan dönem Hobsbawn'ın anlamlandırdığı gibi bir 'Savaş Çağı'dır. 21. yüzyıl 'demokrasi, serbest pazar ve barış' denklemi üstüne kurulmuş olsa da 20. yüzyılın savaş izlerini derinden taşır. (Sözen, 2003: 10) Yeni dünya düzeniyle birlikte oluşan bu kaotik ortamda küresel kamusal alanda gelişebilecek olaylara karşı küresel medyanın ve tabiidir ki yerel medyaların ciddi sorumluluklar üstlenmesi ve etik kaygılar taşıyan kamu yararını gözet bir anlayış sergilemesi gerekmektedir.

Sonuç

Dünyadaki iletişimin küreselleşmesi karşısında, Türkiye'de yayımlanan ya da yayın

yapan iletişim organlarına yasak getirmenin beklenen yararı getirmeyeceği ortadadır. Çünkü uluslar arası yayın kanalları Türkiye'den rahatlıkla izlenmekte ve görüntüler aktarılmaktadır. Haberlerin yasaklanmasıyla devreye giren fısıltı gazetesi, daha da olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Dünyada olup biten her şey dünya insanını çok yakından ilgilendirmektedir. Görsel işitsel alandaki teknolojik gelişmeler, her alanda devrim yaratmakta ve belirleyici olmaktadır. Bu bağlamda kitle iletişim araçlarının, basın organlarının en iyi şekilde kullanımı insanoğlunun önünde çözülmesi gereken en önemli sorun olarak durmaktadır.

Basın, düşünce, iletişim özgürlüğü gibi kavramlar elbette evrensel demokrasinin sahip olduğu önemli niteliklerdendir. Bunlara sahip çıkılması ve yaşatılması günümüz modern devlet anlayışının ve aydınlanma çağının gerektirdiği bakış açısının gereğidir.

Basın hürdür, sansür edilemez. Sansür demokrasilerin, yüzkarasıdır. Ancak bu konuda yalnız hükümetlere ve devlet mekanizmalarına değil medya yöneticilerine de önemli görevler düşmektedir. Ahlak ve sorumluluk kavramlarının ön planda olduğu ilkelere dayalı ve gerçeğin topluma aktarılmasını düstur edinmiş medya kurumlarının var olduğu toplumlarda sansür, sansasyon ve yanlış bilgilendirme (dezenformasyon) gibi olumsuz kavramlar da zaten kendiliğinden yok olmaya mahkumdur.

Kaynakça:

- ATAY Tayfun, "Başka Tanrının Kuzuları" Milliyet, 28 Kasım 2003.
- DEMİR Vedat (1998), Türkiye'de Medya ve Özdenetimi, İletişim Yayınları, İstanbul.
- GİRGİN Atilla (2000), Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etiği, İnkıkap Yayınları, İstanbul.
- GİRİTLİ İsmet (1996), Basın Kendini Sorguluyor, " Medyada Şiddet" Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul.
- HALL Stuart (1999), "Popüler Kültür ve Devlet", Popüler Kültür ve İktidar, der. Nazife Güngör, Vadi Yayınları, Ankara.
- HATEMİ Hüseyin (1976), Basın Ahlakı, Çığır Yayınları, İstanbul.
- İLKİZ Fikret, "Yayın Yasağı Anayasaya Aykırı", Cumhuriyet, 21 Kasım 2003.
- KINALI Mustafa, "Teröre Ortak Deklarasyon", Hürriyet, 30 Kasım 2003.
- KÖKER Eser (1998), Politikanın İletişimi-İletişimin Politikası, Vadi Yayınları, Ankara.
- OZANKAYA Ömer (1985), "Toplumsal Gelişme Açısından Yığın İletişim Araçlarında Şiddet Olayları", Kitle İletişim Araçları ve Şiddet Semineri, 25-27 Kasım 1985, İstanbul.
- ÖKSÜZ Süheyla (1998), "Medya ve Şiddet", RTÜK İletişim, yıl:1, sayı:3, Ankara.
- SÖZEN Edibe, "Barış Haberciliği" Zaman Gazetesi, 26 Nisan 2003.
- TEZCAN Durmuş (1985), "Şiddet ve Uluslararası Önlemlerde İletişim Araçlarının Rolü" Kitle İletişim Araçları ve Şiddet Semineri, 25-27 Kasım 1985, İstanbul.

